Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 29 Cdo 328/2009, ECLI:CZ:NS:2011:29.CDO.328.2009.1

Číslo: 137/2011

Právní věta:

O překážku věci zahájené (§ 83 odst. 1 o. s. ř.) jde i v případě, kdy je žaloba o zaplacení téže směnky směřující proti témuž žalovanému podána soudním exekutorem v rámci provádění exekuce přikázáním pohledávky povinného a následně správcem konkursní podstaty povinného.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.05.2011

Spisová značka: 29 Cdo 328/2009

Číslo rozhodnutí: 137

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Exekuce, Konkurs, Překážka zahájeného řízení (litispendence)

Předpisy: § 14 odst. 1 ZKV
§ 175 odst. 1 o. s. ř.
§ 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.
§ 79 odst. 1 o. s. ř.
§ 83 odst. 1 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

V r c h n í s o u d v Olomouci k odvolání žalobce rozsudkem ze dne 18. 9. 2008 potvrdil rozsudek ze dne 6. 5. 2008, kterým K r a j s k ý s o u d v Ostravě – pobočka v Olomouci zrušil směnečný platební rozkaz ze dne 8. 8. 2007, jímž původně uložil žalovanému zaplatit žalobci částku 5 000 000 Kč s 6% úrokem od 7. 6. 2001 do zaplacení.

Odvolací soud – na rozdíl od soudu prvního stupně, který na straně jedné nepovažoval za důvodnou námitku nepředložení prvopisu směnky, když tento byl u „téhož" soudu předložen v řízení vedeném pod sp. zn. 3 Cm 162/2004 a na straně druhé dovodil, že směnka v rozporu se zákonem zajišťovala nárok plynoucí z pracovněprávního vztahu a shledal důvodnou i námitku promlčení nároku ze směnky – zdůraznil, že:

> *1. Žalobce v žalobě sám uvedl, že nemá k dispozici prvopis směnky, neboť ten je uložen u Krajského soudu v Ostravě ve věci vedené pod sp. zn. 3 Cm 162/2004.*

2. Soud prvního stupně rozhodl o žalobě směnečným platebním rozkazem, ačkoliv neměl k dispozici prvopis směnky.

3. Žalovaný podal proti směnečnému platebnímu rozkazu včas námitky, ve kterých – mimo jiné – namítal, že žalobce nepředložil prvopis směnky, přičemž ohledně téže směnky již probíhá řízení u Krajského soudu v Ostravě.

Na takto ustaveném skutkovém základě odvolací soud uzavřel, že nebyl splněn předpoklad pro vydání směnečného platebního rozkazu – nebyl žalobcem předložen prvopis směnky, pročež shledal rozhodnutí soudu prvního stupně věcně správným.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podal žalobce dovolání, odkazuje co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu a namítaje, že toto rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, tj, uplatňuje dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Dovolatel akcentuje, že soud prvního stupně ve smyslu ustanovení § 175 odst. 1 o. s. ř. nemohl z důvodu nedoložení prvopisu směnky žalobcem ve věci rozhodnout směnečným platebním rozkazem a správně měl ve věci nařídit jednání. Odvolací soud sice na výše uvedené pochybení soudu prvního stupně poukázal, nicméně přesto rozhodnutí, jímž soud prvního stupně zrušil směnečný platební rozkaz, potvrdil. V této souvislosti dovolatel cituje části odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1869/2008, jakož i blíže neoznačené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 10. 6. 1995, a dovozuje z nich, že ve věci nemělo být rozhodováno směnečným platebním rozkazem, nýbrž mělo být nařízeno jednání a rozhodnuto „meritorním rozsudkem".

Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. i důvodným.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Jak ostatně sám dovolatel v dovolání upozornil, Nejvyšší soud se otázkou výkladu ustanovení § 175 odst. 1 o. s. ř. ve vazbě na nepředložení prvopisu směnky zabýval již v rozsudku ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. 28 Cdo 1869/2006. Přitom formuloval závěr, podle něhož nemožnost předložit prvopis směnky má za následek pouze to, že soud místo vydání směnečného platebního rozkazu nařídí ve věci jednání.

Předložení prvopisu směnky není náležitostí žaloby o zaplacení směnky ve smyslu ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř., nýbrž pouze jedním z předpokladů pro to, aby soud mohl k návrhu žalobce rozhodnout ve věci směnečným platebním rozkazem. Nedoloží-li žalobce prvopis směnky, a to ani přes případnou výzvu soudu prvního stupně, návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu nelze vyhovět a soud ve věci nařídí jednání (srov. § 175 odst. 1, větu poslední, o. s. ř.).

Nicméně v situaci, kdy soud prvního stupně ve věci rozhodne směnečným platebním rozkazem, aniž by žalobce předložil prvopis směnky, tj. v rozporu s ustanovením § 175 odst. 1 o. s. ř., lze takto

vydaný směnečný platební rozkaz odklidit jen k námitkám žalovaného, ve kterých je výhrada nepředložení směnky obsažena.

Jakkoliv odvolací soud výše uvedené zásady respektoval a v souladu s nimi rozhodnutí soudu prvního stupně v zamítavém výroku ve věci samé, kterým byl směnečný platební rozkaz zrušen, potvrdil, jeho rozhodnutí neobstojí. Odvolací soud totiž plně nedocenil důsledky toho, že na majetek remitenta Ing. V. V. byl prohlášen konkurs a že zaplacení téže směnky se v řízení vedeném u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 3 Cm 162/2004 domáhá vůči žalovanému soudní exekutor JUDr. B. K., který prvopis směnky soudu předložil.

V této souvislosti je z obsahu spisu zřejmé, že:

1. Pod sp. zn. 3 Cm 162/2004 je u Krajského soudu v Ostravě vedeno řízení (zahájené dne 9. 9. 2003) ve věci žalobce JUDr. B. K., soudního exekutora, proti žalovanému Ing. P. V. o zaplacení směnečné pohledávky ve výši 5 000 000 Kč s 6% úrokem od 7. 6. 2001 do zaplacení a směnečnou odměnou 15 015 Kč, a to ze směnky, která je předmětem řízení v projednávané věci, tj. ze směnky vystavené dne 7. 6. 1999 Ing. V. V. na vlastní řad, akceptované směnečníkem Ing. P. V., na částku 5 000 000 Kč, splatnou dne 7. 6. 2001 (dále jen „sporná směnka“). Aktivní věcnou legitimaci k podání žaloby soudní exekutor dovozuje z toho, že usnesením Okresního soudu v Šumperku ze dne 2. 9. 2002, které nabylo právní moci dne 9. 11. 2002, byl pověřen v exekuční věci oprávněného JUDr. P. E. proti povinnému Ing. V. V., přičemž rozhodnutím ze dne 7. 5. 2003 rozhodl o provedení exekuce přikázáním pohledávky ze sporné směnky.

2. Usnesením ze dne 27. 4. 2006 Krajský soud v Ostravě prohlásil konkurs na majetek Ing. V. V. a následným usnesením téhož soudu ze dne 21. 11. 2006, byl správcem konkursní podstaty ustaven JUDr. A. Š., který podal žalobu o zaplacení sporné směnky dne 23. 7. 2007. Pohledávka ze sporné směnky přitom byla podle stavu ke dni 20. 7. 2007 sepsána do soupisu majetku konkursní podstaty úpadce.

3. Soud prvního stupně původně usnesením ze dne 20. 9. 2007 směnečný platební rozkaz vydaný v projednávané věci zrušil a řízení podle ustanovení § 83 a § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavil, když dospěl k závěru, že v řízení vedeném pod sp. zn. 3 Cm 162/2004 je projednávána věc se shodným předmětem řízení, přičemž je dána i totožnost osoby žalovaného a žalobci (JUDr. B. K., soudní exekutor a JUDr. A. Š., správce konkursní podstaty) jsou osobami, jimž svědčil nebo nyní svědčí „nárok na úhradu směnečné sumy ve prospěch majetku, s nímž jsou oprávněni v rámci svého postavení nakládat“.

4. Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 22. 1. 2008 usnesení soudu prvního stupně označené v bodu 3. změnil tak, že se směnečný platební rozkaz nezrušuje a řízení se nezastavuje. Přitom zdůraznil, že žaloba oprávněného proti poddlužníkovi je provedením výkonu rozhodnutí, s tím, že z hlediska hmotného práva nedochází ke změně věřitele, neboť povinnost dlužníka zaplatit přímo oprávněnému má svůj základ jen v procesním právu, „je výrazem nuceného výkonu práva, kterým se zasahuje do hmotněprávního vztahu povinného a poddlužníka“. Současně poukázal na odlišnost „nároků“ a rozdílnost žalobců v obou věcech.

Podle ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“) prohlášení konkursu má tyto účinky: a) oprávnění nakládat s majetkem podstaty přechází na správce. Právní úkony úpadce, týkající se tohoto majetku, jsou vůči konkursním věřitelům neúčinné. Osoba, která uzavřela s úpadcem smlouvu, může od ní odstoupit, ledaže v době jejího uzavření věděla o prohlášení konkursu, (…) c) řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, jejichž účastníkem je úpadce, se

přerušují, ledaže jde o trestní řízení (v němž však nelze rozhodnout o náhradě škody), o řízení o výživném nezletilých dětí, o řízení o výkon rozhodnutí; s výjimkou řízení o pohledávkách, které je třeba přihlásit v konkursu (§ 20), lze v řízení pokračovat na návrh správce, popřípadě ostatních účastníků řízení a správce se stává účastníkem řízení místo úpadce, (…) e) nelze provést výkon rozhodnutí (exekuci) postihující majetek patřící do podstaty a k tomuto majetku nelze ani nabýt právo na oddělené uspokojení (§ 28).

Nejvyšší soud pak již v rozhodnutí uveřejněném pod číslem 42/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – odkazuje přitom na bod XXVI. stanoviska svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – uzavřel, že po prohlášení konkursu na majetek povinného již dlužník nesmí vyplatit oprávněnému jinou peněžitou pohledávku přikázanou oprávněnému ve smyslu ustanovení § 312 a násl. o. s. ř.; to platí bez zřetele k tomu, zda dlužník povinného obdržel vyrozumění soudu o výkonu rozhodnutí o tom, že usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí přikázáním jiné peněžité pohledávky nabylo právní moci.

Dále v rozhodnutí uveřejněném pod číslem 55/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož nesplnil-li poddlužník povinného povinnost vyplatit pohledávku řádně a včas oprávněnému, je poddlužnická žaloba podle § 315 o. s. ř. způsobem provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce přikázáním jiné peněžité pohledávky. Zákaz provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce (§ 14 odst. 1 písm. e/ ZKV) v tomto případě znamená, že o žalobě podle § 315 o. s. ř. nemůže soud rozhodnout, dokud trvají účinky prohlášení konkursu.

V poměrech projednávané věci není pochyb o tom, že prohlášením konkursu na majetek Ing. V. V. (ve vazbě na sepsání pohledávky ze sporné směnky do soupisu majetku konkursní podstaty) přešlo právo nakládat s majetkem podstaty, tj. právo nakládat se spornou směnkou (včetně práva domáhat se jejího zaplacení) na správce konkursní podstaty (žalobce); to platí bez ohledu na skutečnost, zda již bylo u soudu zahájeno řízení o zaplacení sporné směnky či nikoli a zda toto řízení bylo zahájeno žalobou podanou osobou, které svědčí právo ze směnky (v dané věci remitentem – Ing. V. V.) nebo osobou jinou [soudním exekutorem, který právo na zaplacení směnky uplatňuje ve smyslu ustanovení § 52 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (dále jen „exekuční řád“), ve spojení s ustanovením § 334 odst. 2 a 3 o. s. ř.]. Jde-li o řešení otázky splnění povinnosti předložit prvopis směnky soudu, pak z výše uvedeného plyne, že není-li mezi předkladatelem směnky (zde soudním exekutorem v řízení vedeném pod sp. zn. 3 Cm 162/2004) a správcem konkursní podstaty směnečného věřitele spor o to, kdo je oprávněn se směnkou nakládat (existenci takového sporu lze dovodit např. je-li podána žaloba o vyloučení směnky ze soupisu majetku konkursní podstaty), lze zásadně považovat tuto povinnost za splněnou i ve vztahu k žalobě podané správcem konkursní podstaty, a to bez ohledu na skutečnost, že prvopis směnky byl (témuž) soudu doložen v jiném řízení osobou od správce konkursní podstaty odlišnou.

Se shora uvedeným závěrem přitom bezprostředně souvisí i posouzení otázky, zda meritornímu projednání věci nebrání překážka věci zahájené (viz usnesení soudu prvního stupně ze dne 20. 9. 2007 a usnesení odvolacího soudu ze dne 22. 1. 2008).

Podle ustanovení § 83 odst. 1 o. s. ř. zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení.

Překážka věci zahájené brání tomu, aby byla projednána a rozhodnuta stejná věc, o níž již bylo dříve zahájeno jiné řízení. O stejnou věc jde tehdy, jde-li v pozdějším řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž bylo již zahájeno jiné řízení, a týká-li se stejného předmětu řízení a týchž osob; není přitom samo o sobě významné, mají-li stejné osoby v různých řízeních rozdílné procesní postavení, například vystupují-li v jednom řízení jako žalovaní a v druhém jako žalobci. Tentýž předmět řízení je dán

tehdy, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním petitem vyplývá ze stejných skutkových tvrzení (ze stejného skutku), jimiž byl uplatněn. Řízení se týká týchž osob i v případě, jestliže v pozdějším řízení vystupují právní nástupci osob, které jsou (byly) účastníky dříve zahájeného řízení (srov. např. důvody rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 21 Cdo 1002/2005, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 3, ročník 2006, pod číslem 32, nebo v obdobných souvislostech překážky věci rozsouzené důvody rozhodnutí uveřejněných pod čísly 31/2002 a 85/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V poměrech dané věci je zcela zjevné, že předmětem řízení je – stejně jako v dříve zahájeném řízení vedeném pod sp. zn. 3 Cm 162/2004 – zaplacení sporné směnky; skutečnost, že v odkazované věci se žalobce (soudní exekutor) domáhá zaplacení směnky v rámci provádění exekuce (srov. argumentaci shora) nemá na tento závěr vliv. Zbývá posoudit, zda v obou věcech je dána „totožnost“ osoby žalobce.

Jak správně uzavřel již soud prvního stupně v usnesení ze dne 20. 9. 2007, jak JUDr. B. K. (soudní exekutor), tak i JUDr. A. Š. (správce konkursní podstaty) uplatnili nárok na zaplacení sporné směnky, jenž svědčil Ing. V. V. (jako remitentovi). Oprávnění uplatnit zmíněný nárok u soudu přitom soudnímu exekutorovi zakládalo ustanovení § 334 odst. 2 a 3 o. s. ř. a správci konkursní podstaty ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) ZKV. Byť soudní exekutor uplatnil nárok na zaplacení směnky v rámci provádění exekuce přikázáním jiné peněžité pohledávky, a provedl tak úkon potřebný k uplatnění práva, který přísluší podle zvláštních předpisů povinnému (zde Ing. V. V. – úpadci), je k jeho žalobě zahájené řízení svou povahou řízením nalézacím (není pochyb o tom, že skončilo-li by toto řízení rozhodnutím, kterým by žalovanému byla uložena povinnost k peněžitému plnění, již by žalovaný dobrovolně nesplnil, bylo by možno splnění této povinnosti vymáhat podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí, resp. podle exekučního řádu); totožnost věci tak je dána. Totéž platí ohledně osoby žalobce, když rozhodující není odlišnost osob, kterým svědčilo (resp. svědčí) právo domáhat se zaplacení sporné směnky, nýbrž to, že jak soudní exekutor, tak i správce konkursní podstaty uplatňují pohledávku téhož věřitele (Ing. V. V.).

Nejvyšší soud tak – na rozdíl od soudu odvolacího – dospívá k závěru, že projednání dané věci bránila překážka věci zahájené (§ 83 odst. 1 o. s. ř.).

Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu není správné, Nejvyšší soud je podle ustanovení § 243b odst. 2, věty za středníkem, a odst. 3 o. s. ř. zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení; rozhodnutí podle ustanovení § 243b odst. 4 o. s. ř. přitom nepřicházelo v úvahu, když závěr o tom, že k datu rozhodnutí odvolacího soudu bránila projednání a rozhodnutí věci překážka litispendence, nebylo možno bez dalších zjištění ohledně stavu řízení ve věci sp. zn. 3 Cm 162/2004 převzít i k datu rozhodnutí o dovolání v této věci (prověření této okolnosti bude v další fázi řízení úkolem odvolacího soudu).

V rámci předejití dalším pochybnostem Nejvyšší soud doplňuje, že sepsal-li správce konkursní podstaty Ing. V. V. směnku (směnečnou pohledávku) vskutku do soupisu majetku konkursní podstaty a projevil-li vůli směnečnou pohledávku uplatnit v řízení před soudem, stal se bez dalšího namísto JUDr. B. K. (soudního exekutora) žalobcem v řízení vedeném pod sp. zn. 3 Cm 162/2004; skutečnost, že dané řízení bylo zahájeno k žalobě soudního exekutora při provádění exekuce, je z tohoto hlediska nevýznamná. Tím není vyloučeno, aby v případě, že konkurs na majetek Ing. V. V. bude zrušen, aniž by směnečná pohledávka byla do konkursní podstaty uhrazena, se v důsledku zániku účinků konkursu stal žalobcem v dané věci opět soudní exekutor.